

Kind onder kannibalen

Charles Bukowski

*Kind onder
kannibalen*

VERTAALD UIT HET AMERIKAANS
DOOR RITA VERMEER

MET EEN VOORWOORD VAN
HUGO BORST EN LEO VERHEUL

Lebowski Publishers, Amsterdam 2014

Published by arrangement with HarperCollins Publishers

Oorspronkelijke titel: *Ham On Rye*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Black Sparrow Press, 1982

© Charles Bukowski, 1982

© Vertaling uit het Amerikaans: Rita Vermeer, 1983

(geheel herzien 2014)

© Voorwoord: Hugo Borst en Leo Verheul, 2014

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2014

Omslagontwerp: Dog and Pony

Auteursfoto: Mark Hanauer

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 1981 2

NUR 302

www.lebowskipublishers.nl

Lebowski Publishers is een imprint van Dutch Media Books bv

Dit boek is ook leverbaar als e-book:

ISBN 978 90 488 1982 9

Oeverloos geniaal Hugo Borst en Leo Verheul

Na zijn grote doorbraak met *Postkantoor* en *Vrouwen* laat Charles Bukowski met *Kind onder kannibalen* zien dat hij ook een boek lang kan boeien zonder over seks te schrijven. Het verhaal begint met een kind (Bukowski zelf) onder een tafel. Hij is dan één of twee jaar oud en observeert reeds de wereld om zich heen – op zich al een prestatie –, en die wereld krijgt er stelselmatig flink van langs. Met name zijn vader, die zijn zoon schijnbaar haat zoals de man iedereen haat, en die haat wordt door de kleine Henry met gelijke munt terugbetaald.

Kind onder kannibalen laat zich het best omschrijven als oeverloos geniaal en is vergeven van heerlijk vileine humor. Het relaas is ogenschijnlijk even uit de mouw geschud maar zit o zo geraffineerd in elkaar. De opbouw is uitgekiend en de dialogen zijn geweldig, zoals deze, wanneer het gezin Bukowski op bezoek is bij een tante van de kleine Henry (Chuck):

De tante: 'Is dit Henry junior?'

De vader: 'Ja.'

'Hij staat maar te kijken. Hij is zo stil.'

'Dat willen we ook.'

'Stille waters hebben diepe gronden.'

'Deze niet. Het enige dat bij hem diep is zijn de gaten in zijn oren.'

De leidraad van *Kind onder kannibalen* is het afzetten van de zoon tegen de vader, wiens favoriete uitspraak is: 'Kinderen moet

je zien, niet horen.’ De kleine Henry bewondert zijn grootvader en ooms, volgens pa Bukowski nietsnutten en alcoholisten, en verafschuwt zijn vader: een zeurderige en saaie brave hendrik, die zijn frustraties afreageert op zijn gezin. Als de kleine Bukowski is uitgegroeid wil hij duidelijk allesbehalve saai en zeurderig worden, maar stoer en meeslepend. Hij zuipt zich net als zijn mooie grootvader regelmatig klem.

Ik vraag mijn grote vriend Hugo Borst of het logisch is dat een beetje vent zijn vader haat.

Hugo: ‘Wat een gelul, zeg. Mijn vader was mijn held. Dus het is strikt persoonlijk.’

Leo: ‘Ja, maar jouw vader was een wijs en nobel mens.’

Hugo: ‘Jouw vader speelde in het eerste van Sparta.’

Leo: ‘Ook een goede geest. Onder lijn vier. Ik heb me mijn halve leven rot geërgerd aan mijn vader. Hij was een gore egoïst. Toen ik geboren werd was hij met wintersportvakantie. Toen ze weeën kreeg moest mijn moeder snel een oppas regelen, een tante ofzo. Het was tien februari in de vroege ochtend. Ze raakte op weg naar het ziekenhuis in een slip. Ik voelde me echt genaaid door mijn vader. Da’s lekker, als je op die manier aan je leven moet beginnen: zonder vader, die de hort op is, en met een moeder die niet kan rijden.’

Hugo: ‘Je moet niet zo overdrijven. Die mensen zijn hartstikke goed voor je geweest. Ga nou niet de Bukowski uithangen. Hij dronk vaker en meer.’

Kind onder kannibalen is een meesterwerk met absurdistische trekjes. Maar steeds op een aangename wijze gestoord. Aan het eind van het boek denken de grootmoeder (vaste slogan: ‘Ik begraaf jullie allemaal nog eens’) en de moeder van de volwassen wordende Henry dat de puber bezeten is:

“Verjaag de duivel uit het lichaam van mijn zoon!” krijste mijn moeder.

“Moge God ons van dit kwaad verlossen!” krijste mijn grootmoeder.

Ze pakte het crucifix en porde het midden in mijn rug, stak het er echt in. Het bloed spoot eruit, ik voelde het, eerst warm, toen ineens koud. Ik draaide me om op het bed en ging zitten.

“Wat krijgen we nou, verdomme?”

“Ik maak een gat zodat God de duivel eruit kan duwen!” zei mijn grootmoeder.

“Oké,” zei ik, “en nou donderen jullie op, en gauw een beetje! Begrepen?”

“Hij is nog steeds bezeten!” zei mijn grootmoeder.

“SODEMIETER VERDOMME OP!” schreeuwde ik.

Ze dropen af, geschokt en teleurgesteld, en trokken de deur achter zich dicht.

Kind onder kannibalen is een verhaal dat je naar de strot grijpt en niet meer loslaat. Het is rauw, meedogenloos en bij vlagen hilarisch. Een meesterwerk. Alleen wel een boek gespeend van seks, Bukowski's handelsmerk...

Huug, hoe erg is dat: een hoogstandje van Bukowski zonder seks?

Hugo: ‘Ach, dat domme gehobbel. Eigenlijk heeft seks ook iets zieligs. Hoe je erbij ligt of zit. Die onhandige, stotende bewegingen. Stuitend gewoon. Seks is lekker maar na de daad voel ik plaatsvervangende schaamte. Soms tijdens al. Op de keper beschouwd is seks overschat.’

Leo: ‘Wat je zegt! Zwaar overschat. Ik ga zelfs nauwelijks meer naar de hoeren. Althans, zeker niet meer elke dag. Enfin, jij hebt de seks in *Kind onder kannibalen* dus niet gemist?’

Hugo: ‘Nee, totaal niet. In *Postkantoor* en *Vrouwen* gaat het

toch ook vaak om tamelijk mislukte seks, in met te veel drank overgoten sessies. De antiheld die ook in *Kind onder kannibalen* maar niet wil deugen is dolkomisch en wint gestaag aan charme door de kracht van de herhaling. Diep ontroerende, jaloersmakende literatuur. Ik vind dit het beste boek van Bukowski, en herlees het om de zoveel jaar.'

Het eerste wat ik me herinner is dat ik ergens onder zat. Het was een tafel, ik zag een tafelpoot, ik zag de benen van de mensen en een stuk van het afhangende tafelkleed. Het was donker daar beneden, ik vond het fijn om er te zitten. Het moet in Duitsland zijn geweest. Ik moet tussen de een en twee jaar zijn geweest. Het was 1922. Ik vond het fijn onder de tafel. Niemand scheen te weten dat ik daar zat. Er speelde zonlicht over het kleedje en over de benen van de mensen. Ik vond het zonlicht fijn. De benen van de mensen waren niet interessant, niet als het afhangende tafelkleed, niet als de tafelpoot, niet als het zonlicht.

Dan is er een tijdje niks... dan een kerstboom. Kaarsjes. Vogelversieringen: vogels met bessentakjes in hun snavel. Een ster. Twee grote mensen die ruziemaakten, schreeuwden. Mensen die aten, altijd mensen die aten. Ik at ook. Mijn lepel was krom zodat ik hem met mijn rechterhand moest pakken als ik wilde eten. Als ik hem met mijn linkerhand pakte, boog de lepel weg van mijn mond. Ik wilde de lepel pakken met mijn linkerhand.

Twee mensen: de een groter, met krullend haar, een grote neus, een grote mond, veel wenkbrauw; de grootste leek altijd boos, schreeuwde vaak; de kleinste rustig, bleker, met een rond gezicht, grote ogen. Ik was voor allebei bang. Soms was er een derde, een dikke die jurken droeg met kant bij de hals. Ze droeg een grote broche en had een heleboel wratten op haar gezicht waar haartjes uit groeiden. 'Emily', noemden ze haar. Het leek of deze mensen niet gelukkig met elkaar waren. Emily was de grootmoeder, de moeder van mijn vader. Mijn vader heette 'Henry'. Mijn moeder heette 'Katherine'. Ik sprak ze nooit bij hun naam aan. Ik

was ‘Henry junior’. Meestal spraken deze mensen Duits en in het begin deed ik dat ook.

De eerste woorden die ik me van mijn grootmoeder herinner waren: ‘Ik begraaf jullie *allemaal* nog eens!’ De eerste keer dat ze dat zei was vlak voor we aan tafel gingen en ze zou het daarna nog vaak zeggen, vlak voor we begonnen te eten. Eten scheen heel belangrijk te zijn. We aten aardappelpuree met jus, vooral op zondag. We aten ook runderlapjes, zuurkool met worst, doppertjes, rabarber, worteltjes, spinazie, snijbonen, kip, gehaktballen en spaghetti, soms met ravioli erdoorheen; verder gekookte uien, asperges en ’s zondags aardbeiengebak met vanille-ijs. Als ontbijt aten we wentelteefjes en saucijzen, of pannenkoeken of wafels plus nog roereieren met spek. En er was altijd koffie. Maar wat ik me nog het beste herinner is al die aardappelpuree met jus en dat mijn grootmoeder, Emily, zei: ‘Ik begraaf jullie *allemaal* nog eens!’

Ze kwam vaak bij ons op bezoek nadat we naar Amerika waren gekomen en dan nam ze de rode tram van Pasadena naar Los Angeles. We gingen maar heel af en toe naar haar toe, in de T-Ford.

Ik was graag in het huis van mijn grootmoeder. Het was een klein huis onder een bladerdak van Peruaanse peperbomen. Emily had al haar kanaries in aparte kooitjes zitten. Eén bezoek staat me nog het beste bij. Ze ging die avond de kooitjes langs om ze met witte hoezen af te dekken zodat de vogels konden slapen. De mensen zaten in stoelen te praten. Er was een piano en ik ging aan de piano zitten en sloeg op de toetsen en luisterde naar de klanken terwijl de mensen zaten te praten. Het mooist vond ik de klank van de toetsen aan het ene uiteinde van de piano waar haast geen geluid uit kwam – het geluid dat de toetsen maakten leek op tegen elkaar tikkende scherven ijs.

‘Wil je daarmee ophouden?’ zei mijn vader heel hard.

‘Laat die jongen toch op de piano spelen,’ zei mijn grootmoeder.

Mijn moeder glimlachte.

‘Dat kereltje toch,’ zei mijn grootmoeder, ‘toen ik hem uit de wieg wilde halen om hem een zoen te geven, stak hij zijn knuistje omhoog en sloeg me op mijn neus!’

Ze praatten een tijdje verder en ik bleef op de piano spelen.

‘Waarom laat je dat ding niet stemmen?’ vroeg mijn vader.

Toen kreeg ik te horen dat we naar mijn grootvader gingen.

Mijn grootvader en mijn grootmoeder woonden niet bij elkaar. Ik kreeg te horen dat mijn grootvader een slechte man was, dat hij uit zijn mond stonk.

‘Waarom stinkt hij uit zijn mond?’

Ze gaven geen antwoord.

‘Waarom stinkt hij uit zijn mond?’

‘Hij drinkt.’

We stapten in de T-Ford en reden naar mijn grootvader Leonard. Toen we aan kwamen rijden stond hij op de veranda van zijn huis. Hij was oud maar hij stond kaarsrecht. Hij was legerofficier geweest in Duitsland en was naar Amerika gekomen toen hij hoorde dat de straten daar met goud geplaveid waren. Dat was niet zo, dus werd hij baas van een bouwbedrijf.

De andere mensen stapten niet uit de auto. Grootvader wees met een wiebelende vinger naar me. Iemand deed het portier open en ik klauterde eruit en liep naar hem toe. Zijn haar was spierwit en lang en zijn baard was spierwit en lang en toen ik dichterbij kwam zag ik dat zijn ogen schitterden, als blauwe lichtjes die me volgden. Ik bleef een eindje van hem af staan.

‘Henry,’ zei hij, ‘wij kennen elkaar eigenlijk al. Kom binnen.’

Hij stak zijn hand uit. Toen ik dichterbij kwam rook ik de stank uit zijn mond. Die was heel erg maar hij was de mooiste man die ik ooit had gezien en ik was niet bang.

Ik ging met hem mee naar binnen. Hij loodste me naar een stoel.

‘Ga zitten. Ik ben heel blij je te zien.’

Hij liep een andere kamer in. Even later kwam hij terug met een blikken trommeltje.

‘Dit is voor jou. Maak maar open.’

Ik had moeite met het deksel, ik kon de trommel niet openkrijgen.

‘Geef maar hier,’ zei hij.

Hij trok het deksel los en gaf de blikken trommel aan me terug. Ik tilde het deksel op en daar lag een kruis, een Duits kruis met een lint.

‘O nee,’ zei ik, ‘dat moet u houden.’

‘Het is van jou,’ zei hij. ‘Het is toch maar een prulonderscheiding.’

‘Dank u wel.’

‘Ga nu maar. Anders worden ze ongerust.’

‘Goed. Dag.’

‘Dag, Henry. Nee, wacht even...’

Ik bleef staan. Hij viste met een paar vingers in een zakje aan de voorkant van zijn broek en trok met zijn andere hand aan een lange gouden ketting. Toen gaf hij me zijn gouden zakhorloge, met de ketting.

‘Dank u wel, grootvader ...’

Ze zaten buiten te wachten en ik stapte in de T-Ford en we reden weg. Onder het rijden praatten ze met hun drieën over een heleboel dingen. Ze zaten altijd te praten en ze praatten het hele eind terug naar mijn grootmoeders huis. Ze praatten over een heleboel dingen maar niet één keer over mijn grootvader.

Ik herinner me de T-Ford. De hoge treeplanken deden vriendelijk aan en op koude dagen, 's morgens en vaak ook op andere tijden, moest mijn vader de slinger voor in de motor schuiven en hem net zo lang rondslingeren tot hij de auto aan de praat kreeg.

‘Je zou met dit werk je arm nog breken. Hij trapt terug als een paard.’

Als grootmoeder niet op bezoek kwam maakten we 's zondags tochtjes in de T-Ford. Mijn ouders gingen graag naar de sinaasappelboomgaarden, kilometers lang sinaasappelbomen, altijd in bloei of vol sinaasappels. Mijn ouders hadden een picknickmand en een metalen kist. In de metalen kist lagen bevroren blikjes vruchten op sap op droog ijs en in de picknickmand zaten knakworstjes en leverworst en broodjes salami, chips, bananen en prik. De prik verhuisde de hele tijd van de metalen kist naar de picknickmand en terug. Hij bevroor snel en moest dan worden ontdooid.

Mijn vader rookte Camel-sigaretten en hij kende een heleboel trucs en spelletjes die hij ons liet zien met de pakjes Camel. Hoeveel piramiden stonden erop? Tel ze maar. We telden ze en dan wees hij er nog meer aan.

Er waren ook trucs met de bulten op de kamelen en met de woorden die op het pakje geschreven stonden. Camel-sigaretten waren toversigaretten.

Eén zondag is me heel goed bijgebleven. De picknickmand was leeg. Toch bleven we verder door de sinaasappelboomgaarden rijden, steeds verder weg van waar we woonden.

‘Papa,’ vroeg mijn moeder, ‘hebben we wel genoeg benzine?’

‘Ja, verdomme, benzine zat.’

‘Waar gaan we naartoe?’

‘Ik ga wat van die teringsinaasappels plukken!’

Mijn moeder bleef de verdere rit doodstil zitten. Mijn vader stopte langs de kant van de weg, vlak bij een omheining van ijzerdraad en we bleven even zitten luisteren. Toen schopte mijn vader het portier open en stapte uit.

‘Neem de mand mee.’

We kropen alle drie tussen de draden van de omheining door.

‘Kom mee,’ zei mijn vader.

Toen waren we tussen twee rijen sinaasappelbomen, van de zon afgeschermd door de takken en bladeren. Mijn vader bleef staan, reikte omhoog en begon van de laagste takken van de dichtstbijzijnde boom sinaasappels te rukken. Hij leek boos, zoals hij de sinaasappels van de boom rukte, en de takken leken boos, zoals ze op en neer sprongen. Hij gooide de sinaasappels in de picknickmand die mijn moeder vasthield. Soms miste hij en dan holde ik achter de sinaasappels aan en stopte ze in de mand. Mijn vader ging van boom naar boom, rukte aan de laagste takken, gooide de sinaasappels in de picknickmand.

‘Papa, we hebben genoeg,’ zei mijn moeder.

‘Zeur niet.’

Hij bleef rukken.

Toen stapte er een man tevoorschijn, een heel grote man. Hij had een geweer in zijn handen.

‘Hé, vriend, wat moet dat?’

‘Ik pluk sinaasappels. Er zijn sinaasappels zat.’

‘Die sinaasappels zijn van mij. Moet je goed horen: laat je vrouw ze op de grond gooien.’

‘Er zijn verdomme sinaasappels zat. Jij zal een paar armzalige sinaasappels niet missen.’

‘Ik wil geen één sinaasappel missen. Laat je vrouw ze op de grond gooien.’

De man richtte zijn geweer op mijn vader.

‘Gooi ze op de grond,’ zei mijn vader tegen mijn moeder.

De sinaasappels rolden op de grond.

‘En nou,’ zei de man, ‘mijn land af.’

‘Je hebt niet al die sinaasappels nodig.’

‘Ik maak zelf wel uit wat ik nodig heb. En nou opgedonderd.’

‘Figuren als jij zouden ze moeten opknopen!’

‘Hier ben ik de baas. Wegwezen!’

De man bracht zijn geweer weer omhoog. Mijn vader draaide zich om en begon de sinaasappelboomgaard uit te lopen. We volgden hem en de man liep langzaam achter ons aan. Toen stapten we in de auto maar die wilde weer eens niet starten. Mijn vader stapte uit om de auto aan te slingeren. Hij slingerde twee keer maar kreeg hem niet aan de praat. Mijn vader begon te zweten. De man stond aan de kant van de weg.

‘Maak dat je wegkomt met dat stomme koekblik!’ zei hij.

Mijn vader zette zich schrap om weer een slinger te geven. ‘We staan niet op jouw land! We kunnen hier blijven zolang we willen!’

‘Me reet! Haal dat ding hier weg en vlug een beetje!’

Mijn vader slingerde weer. De motor sputterde en sloeg af. Mijn moeder zat met de lege picknickmand op schoot. Ik durfde niet naar de man te kijken. Mijn vader zwenfelde de slinger weer rond en de motor sloeg aan. Hij sprong in de auto en ging in de weer met de hendels aan het stuur.

‘En waag het niet terug te komen,’ zei de man. ‘De volgende keer zijn jullie nog niet jarig.’

Mijn vader reed weg. De man stond nog langs de weg. Mijn vader reed heel hard. Toen minderde hij vaart en keerde om. Hij reed terug naar de plek waar de man had gestaan. De man was weg. We jakkerden weer terug, de sinaasappelboomgaarden uit.

‘Die schoft neem ik nog eens te grazen,’ zei mijn vader.

‘Papa, laten we vanavond eens lekker eten. Waar heb je trek in?’ vroeg mijn moeder.

‘Karbonaadjes,’ antwoordde hij.

Ik had hem nog nooit zo hard zien rijden.

Mijn vader had twee broers. De jongste heette Ben en de oudste heette John. Het waren allebei alcoholisten en niksnutten. Mijn ouders hadden het vaak over ze.

‘Het zijn allebei nullen,’ zei mijn vader.

‘Je komt gewoon uit een slecht nest, papa,’ zei mijn moeder.

‘En *jouw* broer is ook een grote nul!’

De broer van mijn moeder woonde in Duitsland. Mijn vader deed vaak hatelijk over hem.

Ik had nog een oom, Jack, die was getrouwd met de zus van mijn vader, Elinore. Ik had mijn oom Jack en mijn tante Elinore nooit gezien omdat het niet boterde tussen hen en mijn vader.

‘Zie je dit litteken op mijn hand?’ vroeg mijn vader. ‘Daar heeft Elinore me ooit met een scherp potlood gestoken toen ik klein was. Dat litteken is nooit weggegaan.’

Mijn vader had een hekel aan mensen. Hij had een hekel aan mij. ‘Kinderen moet je zien en niet horen,’ zei hij tegen me.

Het was vroeg in de middag, een zondag zonder oma Emily.

‘We moeten Ben eens opzoeken,’ zei mijn moeder. ‘Hij ligt op sterven.’

‘Hij heeft al dat geld van Emily geleend. Allemaal erdoorheen gejaagd met gokken, vrouwen en drank.’

‘Dat weet ik wel, papa.’

‘Als Emily doodgaat, heeft ze geen cent meer.’

‘Toch moeten we Ben eens gaan opzoeken. Ze zeggen dat hij nog maar twee weken heeft.’

‘Goed, goed! We gaan al!’

Dus stapten we in de τ-Ford en gingen op weg. Het duurde een hele tijd en mijn moeder moest er even uit voor bloemen.

Het was een lange rit naar de bergen. We kwamen eerst bij de heuvels en sloegen het kronkelige bergweggetje in. Oom Ben lag in een sanatorium ergens boven dood te gaan aan τβ.

‘Het moet Emily een lieve duit kosten om Ben hier te laten verplegen,’ zei mijn vader.

‘Misschien springt Leonard bij.’

‘Leonard heeft geen rooie cent. Die heeft alles verzopen en weggegeven.’

‘Ik vind opa Leonard lief,’ zei ik.

‘Kinderen moet je zien en niet horen,’ zei mijn vader. Toen ging hij verder: ‘Typisch Leonard, de enige keren dat hij aardig was voor ons kinderen was hij dronken. Dan maakte hij lol met ons en gaf ons geld. Maar de volgende dag, als hij nuchter was, was hij de grootste vrek die er bestond.’

De τ-Ford reed zonder mankeren de bergweg op. De lucht was helder en zonnig.

‘We zijn er,’ zei mijn vader. Hij stuurde de auto het parkeerterrein van het sanatorium op en we stapten uit. Ik liep achter mijn moeder en vader het gebouw in. Toen we zijn kamer binnenkwamen, zat oom Ben rechtop in bed uit het raam te staren. Hij keek om toen we binnenkwamen. Hij was een heel knappe man, mager, met zwart haar, en hij had donkere ogen die glinsterden, schitterden van glinsterend licht.

‘Dag, Ben,’ zei mijn moeder.

‘Dag, Katy.’ Toen keek hij mij aan. ‘Is dat Henry?’

‘Ja.’

‘Ga zitten.’

Mijn vader en ik gingen zitten.

Mijn moeder bleef staan. ‘Bloemen, Ben. Ik zie geen vaas.’

‘Het zijn mooie bloemen, dank je wel, Katy. Nee, er is geen vaas.’

‘Ik ga wel even een vaas halen,’ zei mijn moeder.

Ze ging de kamer uit met de bloemen.

‘Waar zijn al je vriendinnen nu, Ben?’ vroeg mijn vader.

‘Die komen af en toe langs.’

‘Dat zal wel.’

‘Ze komen af en toe langs.’

‘We zijn hier omdat Katherine je wilde zien.’

‘Weet ik.’

‘Ik wilde u ook zien, oom Ben. Ik vind u een hele mooie man.’

‘Zo mooi als mijn reet,’ zei mijn vader.

Mijn moeder kwam binnen met de bloemen in een vaas.

‘Alsjeblieft, ik zet ze op dit tafeltje bij het raam.’

‘Mooie bloemen, Katy.’

Mijn moeder ging zitten.

‘We kunnen niet te lang blijven,’ zei mijn vader.

Oom Ben voelde onder het matras en zijn hand kwam tevoorschijn met een pakje sigaretten. Hij pakte er een uit, streek een lucifer aan en stak op. Hij nam een lange trek en blies de rook uit.

‘Je weet dat je geen sigaretten mag,’ zei mijn vader. ‘Ik weet wel hoe je eraan komt. Die prostituees brengen ze voor je mee. Nou, ik zeg het tegen de doktoren en ik zal zorgen dat ze die prostituees hier niet meer binnenlaten!’

‘Jij doet helemaal niks,’ zei mijn oom.

‘Als ik wijs was, trok ik die sigaret uit je mond!’ zei mijn vader.

‘Je bent nooit goed wijs geweest,’ zei mijn oom.

‘Ben,’ zei mijn moeder, ‘je mag eigenlijk niet roken, dat wordt nog je dood.’

‘Ik heb een goed leven gehad,’ zei mijn oom.

‘Hoezo goed leven?’ zei mijn vader. ‘Liegen, zuipen, bietsen, hoeren, drank. Je hebt geen dag van je leven gewerkt! En nu ga je dood op je vierentwintigste!’

‘Het had slechter gekund,’ zei mijn oom. Hij nam nog eens een flinke trek van de Camel en blies de rook uit.

‘We gaan,’ zei mijn vader. ‘Die vent is geschift!’

Mijn vader stond op. Daarna stond mijn moeder op. Daarna stond ik op.

‘Het beste, Katy,’ zei mijn oom, ‘en het beste, Henry.’ Hij keek naar mij om aan te geven welke Henry.

We volgden mijn vader door de gangen van het sanatorium naar buiten, naar het parkeerterrein en de T-Ford. We stapten in, de motor startte en we begonnen de kronkelweg af de bergen uit te rijden.

‘We hadden langer moeten blijven,’ zei mijn moeder.

‘Weet je dan niet dat T B besmettelijk is?’ vroeg mijn vader.

‘Ik vond hem een hele mooie man,’ zei ik.

‘Het komt door die ziekte,’ zei mijn vader. ‘Daar gaan ze er zo van uitzien. En behalve T B heeft hij nog een hoop andere dingen opgelopen.’

‘Wat voor dingen?’ vroeg ik.

‘Dat hoor je niet te weten,’ antwoordde mijn vader. Hij stuurde de T-Ford over de kronkelige bergweg naar beneden terwijl ik me afvroeg wat hij bedoelde.